

Тойбазаров Дархан Болатовичтың 6D010900-Математика мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға ұсынылған «Болашақ математика мұғалімдерін кәсіби даярлауда қолданбалы есептерді пайдаланудың ғылыми-әдістемелік негіздері» тақырыбындағы диссертациясының

АНДАТПАСЫ

Зерттеудің өзектілігі. ҚР Президенті Қасым - Жомарт Тоқаев өзінің «Халық бірлігі және жүйелі реформалар-елдің өркендеуінің берік негізі» Жолдауында Қазақстан халқының әл-ауқатын арттыру бойынша негізгі басымдықтарды белгіледі. Мемлекет басшысының маңызды және нақты тапсырмалары, ең алдымен, халықтың әл-ауқатын жақсартуға ғана емес, сондай-ақ оған ықпал ететін салаларға, атап айтқанда, білім беруге қатысты. Жолдауда қаралған мәселелердің ішінде білім беру сапасын арттыру және педагогтарды қолдау ерекше атап өтілді.

Студенттерді жоғары оқу орындарында оқыту барысында, яғни болашақ математика мұғалімдерінің математикалық білім деңгейін арттыру, кез келген мемлекеттің басты міндеті болып табылады.

Қазақстандағы орта білім беру саласындағы соңғы өзгерістер бүкіл білім беру жүйесін жаңарту мен дамытудың жаңа тәсілдерін айқындайды. ХХІ ғасырдың басында қазақстандық білім беру саласындағы негізгі өзгеріс еліміздің Болон процесіне кіруі болып табылады, ол жалпы білім беру кеңістігін құру мақсатында еуропалық елдердің білім беру жүйесінің негізі болып табылады. Осыған байланысты мектептер мен жоғары оқу орындарында оқытуды өзгерту қажеттігі пісіп-жетілді. Білім беруге Қазақстан Республикасы ғалымдарының математикалық ғылыми жетістіктерінің нәтижелерін енгізу, математика саласында зерттеулер жүргізуді талап етеді.

Бүкіл әлемдегі білім беру стандарттары математикадан пәндік білімді күнделікті өмірде қолдана білудің маңыздылығын көрсетеді. Көптеген әдіскер ғалымдар ой - қиялмен жеткіліксіз байланыста болатын математика жаттауға айналатындығынан туындайтын мәселелерді атап көрсетті. Бұл оқушылардың математикалық қабілеттері белгілі тапсырмалар үшін жатталған алгоритмдерді орындай отырып, ережелер мен формулаларды қолдану арқылы шектеулі болып қалатынын білдіреді. Олар өз білімдерін тапсырмалардың жаңа түрлеріне ауыстыруды немесе математиканы модельдеу құралы ретінде қолдануды білмейді.

Қолданбалы бағыты мәселесі орта және жоғары мектепте математиканы оқыту әдістемесінде басты орын алған. Олар Ф.С.Авдеевтің, И.И.Бавриннің, В. А. Гусевтің, Г. В. Дорофеевтің, М. И. Зайкиннің, Ю. М. Колягиннің, Г. Л. Луканкиннің, Н. В. Метельскийдің, А. Г. Мордковичтің, Э. Д. Новожиловтың, Г. И. Саранцевтің, Н. А. Терешиннің, М. И. Шабуниннің, М. В. Егуповтың, А. Е. Әбілқасымовтың, Р. А. Сәдуақасова және т. б. еңбектерінде көрініс тапқан.

Қазіргі уақытта көптеген қазақстандық ғалымдар, соның ішінде Б.Баймұханов, А. Е. Әбілқасымова, А. М. Мұбараков, С. М. Сеитова, Е. Ж. Смағұлов, А. Нугусова және т. б. еліміздің университеттерінде педагог кадрларды даярлауға елеулі түзетулер енгізу қажеттігін атап өтуде.

Бүгінгі таңда Қазақстанның алдында елдің 2050 жылға қарай әлемнің дамыған 30 елінің қатарына кіруіне бағытталған ұзақ мерзімді Стратегиялық жобаларды іске асырудың күрделі міндеті тұр, экономикалық ресурстармен қатар адами капиталдың рухани әлеуетінің деңгейін арттыру аса маңызды міндеттердің бірі болып табылады.

Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі Стратегиялық жоспарында, Қазақстан Республикасының 2019 жылғы 27 желтоқсандағы № 293-VI "Педагог мәртебесі туралы" заңында болашақ мұғалімдерді кәсіби даярлаудың тиімділігін арттыру қажеттілігі атап өтілген.

Қазақстанда білім беруді жаңғырту соңғы жылдары елеулі жаңарудан өтуде. Қазақстанда жүргізіліп жатқан білім беру жүйесіндегі реформалардың негізгі мақсаты жаңа педагогикалық технологияларды қолдану арқылы білім беру сапасын арттыру, оқушылардың өз бетінше оқу және сыни ойлау дағдыларын дамыту, теориялық материалдарды практикада қолдана білу, сондай-ақ бәсекеге қабілетті жастарды тәрбиелеу болып табылады. Жоғарыда көрсетілген жағдайларға байланысты «Білім берудің барлық деңгейлерінің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты» негізінде білім беру жүйесін, критериалды бағалау жүйесін және ұлттық бірыңғай тестілеу форматын жаңарту жүргізілуде.

Қазіргі кездегі қоғамдық тәжірибені қайта бағалау маманға және тұтастай білім беру жүйесіне қойылатын талаптарды өзгертеді. Көптеген елдерде білім қоғамның әлеуметтік-экономикалық дамуындағы жетекші фактор ролін алады. Ол қоғамның болашақ келбетін анықтайды. Қазіргі заманғы маман бар білімді жаңғыртуға ғана емес, сонымен қатар шығармашылық қызметке, стандартты емес ойлауға да қабілетті болуы керек. Сондықтан жоғары мектептегі оқу процесі шығармашылық әлеуеттің ашылуы мен дамуын қамтамасыз етеді.

Әлемнің барлық елдері үшін математика мұғалімдерінің біліктілігін арттыру және оған сәйкес педагогикалық жоғары оқу орындарының студенттерін даярлау мәселесі өзекті болып табылады. Қазақстандық оқушылардың PISA халықаралық зерттеулеріне (2009 ж., 2012 ж., 2015 ж. және 2019 ж.) байланысты нәтижелері орта білім беру жүйесін қайта қарау қажеттігін көрсетті. Оқушыларымыздың қазіргі өмірге бейімделуі үшін заманауи қазақстандық білім беру бәсекеге қабілетті, жоғары сапалы болуы маңызды.

Математиканы оқыту процесінің қолданбалы бағытын жүзеге асыруға әр уақытта көптеген зерттеушілер атсалысты. Бұл мәселеге қазақстандық әдіскерлер С.М.Сеитова, А.Нұғысова, Р.А.Сәдуақасова, Е.Ы.Бидайбеков, Е.Ж.Смағұлов, т.б. еңбектері арналған. Ал ТМД елдерінен В.А. Далингер, М.В. Егупова, В.П. Кизилова, Ю.М. Колягина, В.В. Пикан, Н.В.

компонентіне деген жоғары назар «Математикалық сауаттылық» пәні бойынша ҰБТ тест тапсырмаларының бақылау-өлшеу материалдарының мазмұнынан да байқалады.

Сонымен бірге, педагогикалық университеттердің практикалық қызметінде де, арнайы әдебиеттерде де мектеп мұғалімдерін кәсіби даярлау құралы ретінде қолданбалы есептерді әзірлеуге және қолдануға аз көңіл бөлінетінін мойындауға болады.

ҚР Білім және ғылым министрі А.Аймағамбетов орта білім беруде ҚР оқушылары 5 халықаралық зерттеуге қатысатынын атап өтті, олардың негізгілері PISA, TIMSS, PIRLS. TIMSS - те қазақстандық оқушылар математика және жаратылыстану пәндеріндегі академиялық білім бойынша бірінші 10 жетекші елдің қатарына кіреді. Бірақ PISA-2015 зерттеуінде біздің оқушылар төмен функционалдық сауаттылықты көрсетті, яғни оқушылар көп біледі, бірақ алған білімдерін қолдана алмайды. PISA зерттеуінің мәні-оқушылардың білімі мен дағдыларының деңгейі олардың мектептегі жетістіктері тұрғысынан емес, өз білімдерін күнделікті өмірде қолдана білу тұрғысынан қарастырылуы керек. Осыған байланысты, 2016 жылдан бастап Қазақстандық мектептерде орта білім берудің жаңартылған білім беру бағдарламасы енгізілді. Министрдің пікірінше, жаңартылған білім беру бағдарламаларының тиімділігін PISA-2021 және PISA-2024-те байқауға болады, өйткені оқушылар 7-8 жыл аралығында білім берудің жаңартылған мазмұны бойынша оқитын болады. Осыған байланысты математикалық білім беруді жетілдірудің негізгі бағыттарының бірі математика курсының қолданбалы бағытын күшейту, оның мазмұны мен оқыту әдістемесінің практикамен байланысын жүзеге асыру болып табылады.

Мектепте математиканы оқытудың қолданбалы аспектілері және педагогикалық жоғары оқу орындарында математика мұғалімінің кәсіби даярлығын жетілдіру проблемалары бойынша жүргізілген зерттеулерге талдау мынадай **қарама-қайшылықтарды** анықтады:

1. Қазіргі қоғамның жоғары білікті педагогикалық кадрларға қажеттілігі мен ЖОО-да математиканы оқыту процесінің қолданбалы бағыттылық деңгейін арттыру арасында;
2. Жаңартылған білім беру жағдайында педагогикалық жоғары оқу орындарындағы білім беру бағдарламаларын жаңартудың қажеттілігі және оқытудың білім беру практикасында осы процестің жеткіліксіз көрінісі.
3. Мұғалімдерді қолданбалы есептерді оқытуға әдістемелік даярлау қажеттілігі мен оның әдістемесінің педагогикалық жоғары оқу орындарында жеткіліксіз әзірленуі арасында.

Аталған қарама-қайшылықтар болашақ математика мұғалімдерін кәсіби даярлауда қолданбалы есептердің теориялық және практикалық аспектілерін негіздеу, сондай-ақ математика бойынша білім, білік және дағды сапасын арттыруға ықпал ететін қолданбалы есептер жүйесін пайдаланудың әдістемелік негізін әзірлеу қажеттілігінен тұратын зерттеу проблемасын таңдауға себеп болды.

Математикалық пәндерді оқыту процесінде қолданбалы есептердің ғылыми-әдістемелік жүйесін құру әдістемесі мәселесінің жеткіліксіз зерттелуі, болашақ математика мұғалімдерін кәсіби қызметке даярлау және шешудің қолайлы жолдарын айқындау **«Болашақ математика мұғалімдерін кәсіби даярлауда қолданбалы есептерді пайдаланудың ғылыми-әдістемелік негіздері»** деген диссертациялық жұмыстың тақырыбын анықтады.

Қойылған проблемаға сәйкес зерттеу объектісі, пәні және мақсаты анықталды.

Зерттеу мақсаты: болашақ математика мұғалімдерін кәсіби даярлауда қолданбалы есептер жүйесін пайдаланудың тиімділігін ғылыми-әдістемелік негіздеу.

Зерттеу нысаны: жоғары педагогикалық білім беру жүйесінде математикалық пәндерді оқыту процесі.

Зерттеу пәні: математикалық пәндерді оқытудағы қолданбалы есептер жүйесі.

Диссертациялық зерттеу болжамы: егер студенттерді қолданбалы есептер жүйесінің моделін ескере отырып, дайындалған ғылыми - негізделінген әдістеме бойынша оқытсаңыз, болашақ математика мұғалімінің кәсіби және әдістемелік дайындығының жеткілікті деңгейін қамтамасыз ете аласыз, өйткені бұл олардың ЖОО-ғы кәсіби дайындығының сапасын арттырады.

Зерттеудің мақсаты мен болжамына сүйене отырып, мынадай **міндеттер** қойылды:

1. Математиканы оқытудағы қолданбалы бағыттың психологиялық-педагогикалық негіздерін анықтау;
2. Болашақ математика мұғалімдерін кәсіби даярлаудағы қолданбалы есептердің теориялық және практикалық аспектілерін анықтау.
3. Математикалық пәндерді оқытуда қолданбалы есептерді құрастыру мен шешуді ғылыми - әдістемелік негіздеп, моделін жасау.
4. Математикалық пәндерді оқытуда қолданбалы есептер жүйесін құрастыру және шешудің әдістемелік негіздемесін эксперименталды түрде тексеру.

Зерттеудің жетекші идеясы: қолданбалы есептерді оқытуда математик-студенттердің кәсіби дайындығын арттыру тиімділігінің негізі ретінде педагогикалық ЖОО-да математикалық пәндерді оқытуда қолданбалы бағытты күшейту болып табылады.

Зерттеу әдістері: философия, педагогика, психология бойынша отандық және шетелдік ғылыми еңбектерді және қолданбалы міндеттерді оқыту әдістемесін талдау; білім беру бағдарламаларын, оқу құралдарын, диссертациялық зерттеулерді, конференция материалдарын талдау; қолданбалы есептерді шешуге оқыту бойынша тәжірибені қорыту; студенттермен әңгімелесу, бақылау, дәріс және практикалық сабақтар өткізу сияқты ғылыми танымның эмпирикалық әдістерін қолдану; педагогикалық эксперимент және эксперименттік қызметті талдау.

Зерттеудің теориялық-әдіснамалық негізін келесі тәсілдер құрады:

- ЖОО-да математиканы оқытудың қолданбалы аспектілері (В.В. Фирсов, Н. А. Терешин, И.М. Шапиро, М.В. Егупова, С.М. Сеитова, А. Нугусова, М. Тажиев, Р.А. Садвакасова, Н.Freudenthal, A.Treffers);
- оқыту әдістері және оқу қызметін ұйымдастыру, соның ішінде математиканы оқыту (Ю.К. Бабанский, А.Я. Блох, А.Е. Әбілқасымова, Е.У. Медеуов, Б. Баймұханов, Р. Тасболатова, Г.О. Кожашева, А.М. Матюшкин, Н.А. Менчинская және т. б.);
- болашақ математика мұғалімдерінің әдістемелік дайындығын зерттеу (А. А. Столяр, С. М. Сеитова, А. Нугусова, А. М. Мубараков, О. С. Сатыбалдиев, Е. А. Тұяқов, А.К. Қағазбаева және т. б.);
- математикалық есептерді шешуді оқытудың теориялық негіздері (Д. Пойа, Ю.М. Колягин, В. И. Крупич, М. Фридман және т. б.).

Зерттеу көздері: Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңын, мемлекеттік жалпыға міндетті жоғары білім беру стандартын, "Педагог" кәсіби стандартын, мемлекет басшысының Қазақстан халқына Жолдауын, білім беру саласына қатысты құжаттарды зерттеу, педагогика, психология және математика саласындағы отандық және шетелдік ғалымдардың ғылыми еңбектері, Қазақстан Республикасы Білім министрлігінің ресми материалдары, Қазақстан Республикасының нормативтік құжаттары және т. б.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы:

1. Математиканы оқытудағы қолданбалы бағыттың психологиялық-педагогикалық негіздері зерттелді;
2. ЖОО-да математикалық пәндерді оқытуда қолданбалы есептерді іріктеуге және пайдалануға қойылатын талаптар тұжырымдалған;
3. Болашақ математика мұғалімдерінің кәсіби дайындығын арттыруға ықпал ететін математикалық пәндерді оқытудағы қолданбалы есептер жүйесінің ғылыми-әдістемелік моделі жасалды.

Зерттеу нәтижелерінің теориялық маңыздылығы: математикалық пәндерді оқытудағы қолданбалы есептердің ғылыми-әдістемелік жүйесі және болашақ математика мұғалімдерінің кәсіби дайындығын жетілдіру жоғары педагогикалық білімнің негізгі талаптарына сәйкес келеді.

Зерттеудің практикалық маңыздылығы диссертациялық зерттеуге «Математика», «Математика және информатика» білім беру бағдарламалары бойынша «6B015 жаратылыстану пәндері бойынша мұғалімдерді даярлау» дайындық бағытындағы студенттер пайдалана алатын материал кіретіндігінде. Диссертациялық зерттеуде болашақ математика мұғалімдерін даярлау үшін математикалық пәндерді оқытуда қолданбалы есептерді шешуді оқыту әдістемесінің мәселелері қарастырылады. Қолданбалы есептер жүйесін құрастыру мен шешудің ғылыми-әдістемелік моделі мектеп мұғалімдеріне, магистранттарға, докторанттарға және ЖОО-ның жас оқытушыларына әдістемелік көмек көрсете алады.

Зерттеу нәтижелерінің дұрыстығы мен негізділігі зерттеудің қойылған мақсаттары мен міндеттерінің логикасы бойынша барабар

зерттелетін проблема бойынша ғылыми және оқу-әдістемелік әдебиетті талдаумен; зерттеудің ғылыми әдістерінің кешенін қолданумен, зерттеудің теориялық және эксперименттік түрлерінің ұтымды үйлесімімен; жүргізілген эксперименттік зерттеудің табыстылығын растайтын эксперименттік деректердің статистикалық әдістері мен математикалық өңделуін пайдаланумен қамтамасыз етіледі.

Қорғауға ұсынылатын қағидалар:

1. Математиканы оқытудың қолданбалы бағытының анықталған психологиялық-педагогикалық негіздері зерттеудің теориялық негізі болып табылады;
2. Болашақ математика мұғалімдерін кәсіби даярлаудағы қолданбалы есептердің теориялық және практикалық аспектілері зерттеудің әдістемелік негізі болып табылады;
3. Математикалық пәндерді оқытуда қолданбалы есептер жүйесін пайдаланудың әзірленген ғылыми-әдістемелік моделі математика мұғалімдерінің кәсіби даярлығын арттыруға ықпал етеді, сондай-ақ педагогикалық білім берудің негізгі талаптарына жауап береді.

Зерттеу базасы: эксперименттік зерттеу І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті мен Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университетінің базасында, І.Жансүгіров атындағы ЖУ жанындағы біліктілікті арттыру орталығында, Талдықорған қаласының Абай атындағы №1 мен №2 жалпы орта мектебінде жүргізілді.

Зерттеу кезеңдері: мақсаты мен міндеттеріне сәйкес зерттеу жұмысы үш кезеңде жүргізілді:

Бірінші кезеңде (2017-2018) қойылған проблеманың түрлі аспектілеріне арналған әдебиеттерге талдау жүргізілді. Мектептегі және университеттегі математиканы оқытудың қолданбалы бағытын жүзеге асырудың ерекшеліктері талданды. Әдебиеттерді теориялық талдау және анықтау эксперименті кезінде алынған мәліметтер зерттеудің мақсаты мен міндеттерін тұжырымдау, жұмыс гипотезасын ұсыну (анықтау эксперименті) үшін негіз болды.

Екінші кезеңде (2018-2019) студенттерді оқытуда математикадан қолданбалы есептердің әдістемелік жүйесі құрастырылып және оны пайдалану бойынша нақты ұсыныстар жасалынды (іздеу эксперименті).

Үшінші кезеңде (2019-2020 жж.) қолданбалы есептер жүйесін құрастыру мен шешудің әдістемесін апробациялау, оны қолданудың нәтижелілігін тексеру, алынған теориялық және эксперименттік нәтижелерді өңдеу және қорыту, әдістемелік жүйеге түзетулер енгізу, қорытындыларды тұжырымдау және диссертацияны ресімдеу жүргізілді (қалыптастыратын эксперимент).

Зерттеудің мақұлдануы және тәжірибеге енгізілуі:

- зерттеудің негізгі тұжырымдары мен нәтижелері І.Жансүгіров атындағы ЖУ математика және информатика кафедрасының ғылыми-әдістемелік семинарларында тыңдалып, талқыланды, сондай-ақ «Математикалық пәндер бойынша қолданбалы есептерді шешу әдістемесі («Математикалық анализ»

мысалында)» оқу құралында өз көрінісін тапты. Сонымен қатар, зерттеу нәтижелері ЖОАКБМ жанындағы жоғары және арнайы орта кәсіби білім беруді дамыту орталығында (Ташкент қ., Өзбекстан) ғылыми тағылымдамадан өту кезінде баяндалды.

- 2020 жылғы 27 қаңтар мен 29 ақпан аралығында І.Жансүгіров атындағы Білім беру басқармасы жанындағы Біліктілікті арттыру және қосымша білім беру орталығымен бірлесіп Талдықорған қаласы мен Алматы облысының жалпы білім беретін мектептерінің математика мұғалімдеріне арналған «Білім мазмұнын жаңарту жағдайында математика мұғалімінің кәсіби құзыреттілігін дамыту» тақырыбында біліктілікті арттыру курстары ұйымдастырылып (72 академиялық сағат) өткізілді.

– зерттеулердің нәтижелері келесі ғылыми-практикалық конференцияларда баяндалды: «Известия ЕВРО ТАЛАНТ-ФИДЖИП» халықаралық конференциясы (Париж, Франция, 2018 ж.); «Заманауи математикалық білім: тәжірибе, проблемалар, келешек» халықаралық ғылыми-практикалық конференциясының материалдары (Көкшетау қ., 2018 ж.); «Ғылым мен білімді дамытудың өзекті мәселелері, Уәлиев оқулары-2020» халықаралық ғылыми-тәжірибелік онлайн-конференциясының материалдары (Өскемен қ., 2020 ж.).

Басылымдар. Диссертацияның негізгі мазмұны ҚР БҒМ Білім және ғылым саласындағы сапаны қамтамасыз ету Комитеті ұсынған басылымдарда, шетелдік басылымдарда және халықаралық ғылыми-практикалық конференцияларда отандық және шетелдік ғылыми кеңесшілермен бірлесіп жазылған. Диссертациялық зерттеу нәтижесінде 15 ғылыми жұмыс жарық көрді.

1. Scopus (Скопус) деректер базасына кіретін басылымдарда жарияланған ғылыми еңбектер (процентиль – 93, квартиль – Q2)-1;
2. Қазақстан Республикасының Білім және ғылым саласындағы бақылау комитеті ұсынған басылымдарда жарияланған ғылыми еңбектер– 5;
3. Халықаралық ғылыми конференцияларда жарияланған ғылыми еңбектер-2;
4. Шетелдік рецензияланатын журналдарда жарияланған ғылыми еңбектер-3;
5. Университеттің Ғылыми кеңесі ұсынған оқу құралы-1;
6. Университеттің Ғылыми кеңесі ұсынған электрондық оқу құралы-1;
7. Авторлық куәліктер-2.

Диссертация құрылымы мен мазмұны.

Диссертация нормативтік сілтемелер, қысқартулар, кіріспе, екі бөлімен, қорытындыдан, пайдаланылған әдебиеттер тізімінен және қосымшалардан тұрады.

Кіріспеді зерттеу проблемасының өзектілігі, ғылыми аппараты тұжырымдалды: мақсаты, объектісі, пәні, зерттеудің ғылыми гипотезасы, міндеттері, теориялық - әдіснамалық негіздері, зерттеу кезеңдері мен әдістері, зерттеу базасы, ғылыми жаңалығы, теориялық маңыздылығы, практикалық маңыздылығы және қорғауға ұсынылатын ережелері.

Бірінші тарауда университеттің математикалық пәндер курсына қолданбалы есептерді қолданудың теориялық негіздері қарастырылды.

Қолданбалы сипаттағы есептерді шешуді оқыту әдістемесімен айналысқан шетелдік және отандық ғалымдарға салыстырмалы талдау жасалды. Әдістемелік әдебиеттерде "қолданбалы есеп" терминінің көптеген түсіндірмелері берілген, бұл олардың әмбебап түсіндірмесін жасау қажеттілігін көрсетті. Математиканы оқыту процесінде қолданбалы бағыттағы есептердің рөлі және оларды оқу процесінде қолдану ерекшеліктері қарастырылды.

Екінші тарауда қолданбалы есептер жүйесіне қойылатын әдістемелік талаптары мен оның ғылыми-әдістемелік моделі ұсынылған, сонымен қатар қолданбалы есептерді құрастыру мен шешуді модельдеу кезеңдері қарастырылған. Қолданбалы есептің белгілі пәндік облысқа жатуына байланысты классификациясы берілген. Зерттеуді ұйымдастыру әдістемесі сипатталған және тәжірибелік-эксперименттік зерттеу нәтижелері ұсынылған.

Қорытындыда диссертациялық зерттеу жүргізудің негізгі нәтижелері, сондай-ақ оларды педагогика және математиканы оқыту әдістемесі саласындағы зерттеулерде одан әрі пайдалану жөніндегі тұжырымдар мен ұсынымдар, сондай-ақ одан әрі зерттеудің перспективасы тұжырымдалған.

Пайдаланылған дереккөздердің тізімі: диссертациялық зерттеу барысында 120 атаудан тұратын дереккөздер пайдаланылды.

Қосымшада диссертациялық жұмысқа еңбеген, зерттеу барысында әзірленген материалдар ұсынылған.